

Socialisternes program 1912

Ved alle valg anerkjender Det norske arbeiderparti kun kandidater, som stiller sig paa partiets hele, principielle program.

Som nærmest liggende opgaver for lovgivningsmagten og derfor opgaver, som bør indta en fremragende plads i agitationen ved forestaande stortingsvalg, skal landsmøtet peke paa:

1) Almindelig stemmeret i stat og kommune for kvinder og mænd over 21 aar. Bostedsbaandets ophævelse. Folkeavstemning i vigtigere lovsaker. Valgdagen skal være fredag.

2) Folkeskolen utviklet til en fælles barneskole for alle samfundets barn. Frie ungdoms-, fag- og middelskoler, bygget paa øverste folkeskoleklasse.

Læsetiden forhøies, og landsskolens bringes i høide med byskolens.

Skolestyret vælges direkte av kommunens stemmeberettigede.

Skolevæsenet henlægges under eget departement.

3) Omlægning av tollskatterne til indtægts-, formues- og arveskat, og disse gjort gradvis stigende.

4) Effektive botemidler mot arbeidsløshet. 8 timers arbeidsdag, og foreningsretten beskyttet.

5) Almindelig folkepension.

Sykepleien ført over i beskatningen. Ved forandringer i sykeforsikringsloven kræves særlig lettet adgang for kommunerne til at ansætte læger og jordmødre paa fast løn og til at yde fri kur og pleie paa sykehus.

6) Militarismens avskaffelse. Oprettelse av internationale nøitralitets- og voldgiftsavtaler.

7) Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbruk.

Landkommunerne skal sikre sig jord, som til enhver tid kan anvendes til kommunal drift eller arbeiderbruk.

Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til kjøp av jord, skog og andre naturherligheter.

Utvidelse av Arbeiderbruk- og boligbanken til at omfatte laan til avbetaling av gjæld paa smaabruk. Forhøielse av laanegrænsen.

Ret for kommunerne til at lægge skat paa jagt- og fiskerettigheter som eies av private. Hvis skatten ikke betales ved forfald, tilfalder rettigheten vedkommende kommune. De indkomne beløp skal anvendes til ophjælp av jagt og fiske og til erhvervelse av saadanne rettigheter.

Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog,

vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor :

- 1) Eiendomme, som eies av utenbygdsboende og selskaper, og
- 2) eiendomme, som gjennom længere tid har været drevet saa slet at samfundet ikke er tjent med det.

Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gjennemsnittet av de siste 10 aars skattetakst .

Matrikkelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa sagkyndig værdsettelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.

8) Staten bør støtte og ved lov fremelske kooperative foretagender og kommunale handels- og haandverksbedrifter.

9) Bekjæmpelse av drikketrafikken ved et lovgivningsarbeide, som leder frem til statsforbud. Herunder: a) Ophævelse av rusdrikkelovens § 7. b) Malttoldens ophævelse, beskatning av øllet efter alkoholstyrken. c) Alt salg av rusdrik saavel i by- som landkommuner gjort avhængig av kommunal bevilling. d) Rusdrikkelovens § 39 gis saadan form, at bystyrene faar adgang til at forhøie avgifterne for smaasalg av vin til 1000 kr. e) Mindst 1 pct. av statens direkte alkoholindtægter avsættes til et fond, som efter stortingets nærmere bestemmelse brukes til bekjæmpelse av rusdriktrafikken (indløsning av ældre rettigheter o. a.).

- Principielt jordprogram: Jorden med sine uuttømmelige rigdomskilder skal paa betryggende vilkaar tilhøre det arbeidende norske folk, for at det derved kan sikres eiendomsretten til utbyttet av sit arbeide.

Til opnaaelse herav kræves:

- a) Intet salg av offentlig eiendom til den private spekulation.
- b) Stat og kommune bør i størst mulig utstrækning erhverve landets naturherligheter.
- c) Landkommunerne skal sikre sig jord, som til enhver tid kan avendes til kommunal drift eller arbeiderbruk.
- d) Kommunernes forkjøpsret utvides. Forøvrig skal staten ha forkjøpsret til fast eiendom av enhver art.
- e) Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor:

1. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og selskaper, og
2. eiendomme, som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.

- f) Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gjennemsnittet av de siste 10 aars skattetakst.
- g) De av stat og kommune erhvervede eiendomme skal enten drives av det offentlige eller overdras til fælles eller enkeltmandsbruk, herunder ogsaa arvefæste, naar overdragelsesformen er betryggende mot spekulation og utbytning av arbeidskraft.
- h) Beskyttelse av jordbrukeren mot private kreditorer i den utstrækning, at der er plads for hans og familiens arbeidskraft. Beskyttelsen skal omfatte jord, hus, indbo, driftsredskaper, besætning og avling.
- i) Stat og kommune bør støtte og ved lov fremelske kooperative foretagender som: meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg samt fællesdrift i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenternes utbytte og gagne forbrukerne ved overflødiggjørelse av mellemænd og laant kapital.
- k) Hensigtsmæssige foranstaltninger til faglig utdanning for smaabrukere.
- l) Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til indkjøp av jord, skog og andre naturherligheter.
- m) Hus og jord, som erhverves ved hjelp av Arbeiderbrukbanken, skal ikke være gjenstand for ukontrollert panteheftelse, salg eller overdragelse.
- n) Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbruk. Opprettelse av dyrkningskolonier ved stat og kommune.
- o) For alle større jordbruk, som drives med leiet arbeidskraft, skal der ved lov fastsettes mindsteløn og normalarbeidsdag, avpasset efter de stedlige forhold.
- p) Skog og beite maa ikke skilles fra jordbruk i saa stor utstrækning, at dette ikke kan opretholdes.
- q) Ret for kommunerne til at lægge skat paa jagt- og fiskerettigheter, som eies av private. Hvis skatten ikke betales ved forfald, tilfalder rettigheten vedkommende kommune. De indkomne beløp skal anvendes til ophjælp av jagt og fiske og til erhvervelse av saadanne rettigheter.
- r) Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat bygget paa sagkyndig værdsettelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.

Enhver værdistigning paa grundeierdomme, som ikke skyldes besiddernes eget arbeide eller anden kapitalanbringelse, skal sikres samfundet ved en skat - ikke mindre end 4 pct. av den ved periodiske takster eller ved salg konstaterede værdiforøkelse av naturherligheter.

De paa denne maate indkomne beløp bør avsættes til erhvervelse av naturherligheter.

Panteheftelser i fast eiendom beskattes i den kommune, hvor pantet er beliggende. Herfra undtas Hypotek- og Arbeiderbrukbanken samt offentlige midler.